

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Bakalaureusetöö

Kertu Märtson

**Kuidas luua konstruktiivne dialoog Hiinaga inimõiguste
teemal?**

Juhendaja: Urmas Pappel, MA

Tartu 2018

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(töö autori allkiri)

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Poliitiline identiteet ja inimõigused Hiinas ja Euroopas	6
1.1 Hiina identiteet ja inimõigused	7
1.2 Euroopa identiteet ja inimõigused.....	7
1.3 Euroopa Liidu ja Hiina suhted	8
Meetod	10
2. Analüüs	12
2.1 Suurbritannia.....	12
2.2 Soome	13
2.3 Taani	16
3. Soovitused Eesti Vabariigile.....	20
Kokkuvõte.....	23
Kasutatud kirjandus	24
Summary	29

Sissejuhatus

Hiina Rahvavabariik (edaspidi Hiina) on tõusnud viimaste aastakümnete jooksul üheks olulisemaks osapooleks rahvusvaheliste suhete areenil. Kiirelt arenev majandus ning üha enam kasvav tööstussektor teeb Hiinast atraktiivse riigi, kellega häid suhteid hoida. Siiski kerkivad esile inimõiguste temaatikaga seotud küsimused ning nende erinev käsitlus Lääne ja Hiina poolt. Mitmed kriitikud väidavad, et riigid keskenduvad Hiinaga suhtlemisel peamiselt majandussektori arendamisele ning seetõttu jäetakse sotsiaalsete probleemide ja inimõigustega tegelemine tagaplaanile (Lau, 2017).

Hiinas ei jälgita Lääne mõistes universaalseid inimõigusi. 1948. aasta Universaalses Inimõiguste Deklaratsioonis on fikseeritud fundamentaalsed inimõigused, näiteks õigus vabadusele, õigus enesemääratlemisele, õigus usuvabadusele jne (*Universal Declaration of Human Rights*). Olgugi et Hiina on Universaalsele Inimõiguste Deklaratsiooni poolt hääletanud ja siseriiklikult kinnitanud, väidavad Hiina kriitikud, et Hiina poliitikas ei rakendata deklaratsiooni põhimõtteid. Seetõttu mõjub rahvusvahelistes suhetes inimõiguste probleem paradoksina (Chin-Dahler, 2010). Hiina lähtub oma identiteedi loomisel eelkõige kultuurilisest erinevusest ja kultuuri relativismi teooriast. Kultuuri relativismi seisukohalt defineerivad kohaliku kultuuri traditsioonid, nii usulised kui ka poliitilised, tsiviil- ja poliitilisi õigusi ühiskonnas (Chin-Dahler, 2010). Ühest küljest ei soovi Euroopa Liidu (EL) riigid, et Hiinas kodanikke ebainimlikult koheldakse, kuid teisalt on Hiina väga võimas kaubanduspartner, kellega ei taheta suhteid rikkuda, ja seetõttu on tehtud riigiti teatud mööndusi.

Olenemata Euroopa Liidu konstruktiivsest lähenemisest inimõiguste dialoogile Hiinaga on olukord pigem halvenenud, kuna Hiina ei taha, et riigile surutakse läänelikke meetmeid peale. EL-Hiina dialoog inimõiguste teemal toimub peamiselt madalama tasemega diplomaatide vahel. Euroopa Liidu sekkumist inimõiguste küsimuses vaadatakse Hiinas kui sekkumist riigi siseasjadesse, samuti väidetakse, et sekkumine on läänelik kavalus Hiinat ärritada ning diplomaatilist kasu saada (Youdn, 2016, 5).

Lääne kultuuris on olulisel kohal inimõiguste väärtustamine ning austamine, aga suhtlemisel Hiinaga tekivad selles küsimuses lahkarvamused (Chin-Dahler, 2010). Lääne kultuur peab poliitilistes suhetes Hiinaga tähtsaks partnerriikide inimõiguste tagamist, sest see on Euroopa Liidule oluline ja osa lääne identiteedist.

Samuti on Eesti poliitikutel vaja Hiinaga suhteid arendades inimõigustest lähtuvalt toimida, kuna need kuuluvad meie lääneliku identiteedi juurde. Aastate vältel on Eesti-Hiina suhted kõikunud – kui Eesti on kritiseerinud Hiina inimõiguste rikkumisi, on Hiina omalt poolt tõestanud nii diplomaatilisi kui ka majanduslikke suhteid Eestiga. Seetõttu on oluline leida probleemi tuum ning arvestada Hiina identiteedi eripäradega, et suhted jääksid püsima mõlemaid pooli rahuldavatel tingimustel.

Käesoleva uurimistööga soovitakse leida, kuidas luua konstruktiivne dialoog Hiinaga inimõiguste teemal. Selleks vaadatakse Euroopa Liidu riikide varasemaid kogemusi antud probleemi käsitlemisel ning analüüsitakse, millised neist on õnnestunud ja millised mitte. Viimases osas esitatakse soovitused Eesti Vabariigile, arvestades Hiina poliitilist identiteeti ning varasemaid õnnestunud lahendusi Hiinaga suhtlemisel.

1. Poliitiline identiteet ja inimõigused Hiinas ja Euroopas

Euroopa (nii Euroopa Liidu kui ka selle erinevate liikmesriikide) inimõiguste teemaline konflikt Hiinaga on käsitletav inimõiguste identiteedi konfliktina. Seetõttu on oluline mõista identiteediteooriaid ja seda, kuidas need teooriad seletavad poliitilist identiteeti.

Gruppide soov erineda võib aidata mõista, järgides sotsiaalse identiteedi teooria põhimõtteid, et kogukondadel on motivatsioon ja tahe eelistada sisemist gruppi välisele (Crisp et al. 2015, 220). Identiteedi eesmärgiks on inimeste käitumist reguleerida, et ebamäärasused oleksid minimaalsed ja elu oleks paremini kontrollitav (Ng-Quinn, 1993, 32). Rahvuslik identiteet on suhe rahva ja riigi vahel, kui inimesed identifitseerivad end antud riigiga (Dittmer et al. 1993, 13).

Antud peatükis määratletakse poliitilise identiteedi teooriad ja inimõiguste aspekt Hiina identiteedis. See annab taustateadmised mõistmaks Hiina Rahvavabariigi käitumist sise- ja välissuhetes. Lisaks on vaja mõista inimõiguste aspekti Hiina identiteedis. Nende kategooriate leidmine, millistele vaadetele tugineb Hiina, aitab mõista ühiskonnarühmade vahelist suhtlust. Järgnev tugineb peamiselt kolmele teooriale: sotsiaalse identiteedi teooria (*Social Identity Theory*) ning selle alternatiivid nagu uskumuse sarnasuse (*Belief Similarity*), enesemääratlemise (*Self-Categorization Theory*), ja isekinnitamise teooria (*Self-Anchoring Theory*) (Crisp et al. 2015, 220).

Sotsiaalse identiteedi teoorias on kõige olulisemal kohal individuaalse ja sotsiaalse grupi identiteet (Crisp et al. 2015, 220). Teooria autorid Tajfeli ja Turneri oletuste kohaselt eelistavad inimesed olla positiivse enesemääratlusega – seda on ka empiirilisel mitmeid kordi varasemalt tõestatud. Enesekindluse allikas on aga seotud sotsiaalsete gruppidega, kuhu inimesed kuuluvad. Kui inimese sotsiaalne ringkond on kõrgema staatusega ja hinnatud, siis selle grupi liikmed näevad ka iseennast heast küljest (Crisp et al. 2015, 220). Kollektiivses identiteedis on peale funktsiooni ja kontseptuaalsuse ka omad korralduslikud vajadused ja arengukalduvused – nii nagu indiviid saab end samastada teiste inimestega, defineerib ühte kogukonda ka suhtlus teiste gruppidega (Dittmer et al. 1993, 4).

1.1 Hiina identiteet ja inimõigused

Hiina arusaam inimõigustest erineb Lääne seisukohtadest ning seetõttu ei soovi Hiina riik Läänelikke universaalseid inimõigusi täielikult kasutusele võtta. Lääne riigid ei mõista, et Hiina inimõiguste identiteet erineb läänelikest seisukohtadest ning seetõttu ei ole kahe osapoolle vahel veel konsensusele jõutud. See võib olla ka soov erineda teistest gruppidest ning omada positiivset eristusvõimet. Kui miski ohustab eristusvõimet, siis kasvab ka rühmadevaheline eelarvamus.

Riigi identiteet ei ole ainult eliidi konstruktsioon ja rahva ootused, vaid olulisel kohal on ka riigi muutuv suhtlus teiste riikidega. Lahknevused sise- ja välispoliitika ootustes ja reaalsuses võivad põhjustada segadust identiteedi määratlemisel ja kriisi (Ng-Quinn, 1993, 33). Poliitilises arengus tekivad identiteedikriisid, kui kogukond leiab, et see, mida nad olid varasemalt aktsepteerinud füüsiliselt ja psühholoogiliselt kahtlusteta, ei sobi enam uutesse ajaloolistesse oludesse (Dittmer et al 1993, 7).

Tänapäeva Hiina identiteedi sisu väljendub doktriinides, mis põhinevad uskumuses, et Hiina kui targim ja vanim kultuur peab õpetama ja mõneti ka kontrollima teisi riike ja kultuure (Scalapino, 1993, 217). Eliidile on alati omane ja loomulik olnud eestkoste kontseptsioon – harida oma rahvast poliitilise valgustatuse mõttes riigijuhtide isikukultusega (Scalapino, 1993, 217). Generatsioonide vältel sisendati inimestele patriotismi ja rahvusluse „väärtusi“, et mobiliseerida vastuhakku välisele ohule. Hiina Rahvavabariigi valitsus ei ole huvitatud inimõiguste universaalsest tõlgendamisest, mis on võrdne ja võõrandamatu kõikidel inimestel. Hiina arvab, et individuaalne õigus ei ole inimestele omane, vaid see õigus antakse riigi poolt (Youdn, 2016, 2).

Sotsiaalse identiteedi teooria kohaselt üritab Hiina end riigina näidata võimalikult heast küljest, panustades sellesse suures osas majanduslikult, kuid seejuures sattudes kriitika alla oma inimõiguste kaitsmisel. Ja seda, et võõras võim tuleb ette kirjutama, mida võib teha ja mida mitte, ei saa Hiina lubada.

1.2 Euroopa identiteet ja inimõigused

Lääne poliitika puhul on vaja mõista, mis on normatiivne võim. Euroopa Liit esindab uut tüüpi poliitilist vormi, mille ideeks on kaitsta õigusnorme, sotsiaalõigust ja inimõigusi, kasutamata sõjalist jõudu (Manners, 2002, 241). Euroopa Liit edendab oma moraalseid norme ja vaateid nii Euroopas kui ka mujal maades vaatluste, raportite ja avalike

seisukohtadega ning teeb välissuhetes palju tööd selle nimel, et maailmapoliitikas oleks ka teised osalejad teadlikud Euroopa Inimõiguste konventsiooni ja ÜRO Inimõiguste Harta normidest. Samuti tahab Euroopa Liit näidata, et on ise nende õiguste jälgimisele pühendunud (Manners, 2002, 241). Inimõiguste kaitse on osa Euroopa Liidu poliitilisest identiteedist ja seetõttu tunneb EL vajadust ka Hiinale teha ettekirjutusi inimõiguste rakendamata jätmise kohta, sealjuures tihti arvestamata Hiina poliitilise identiteediga. Nagu selgub ka järgnevast analüüsist, kehtib see tõdemus ka üksikute EL riikide puhul.

1.3 Euroopa Liidu ja Hiina suhted

Euroopa Liidu ja Hiina Rahvavabariigi suhteid on iseloomustatud koostöö ja nõustumise ning pingete ja eriarvamuste etappidena. Viimastel aastakümnetel on nii Euroopa Liit kui ka Hiina Rahvavabariik mänginud olulist rolli rahvusvahelistes suhetes (Youdn, 2016, 1). Kõige delikaatsemaks teemaks on jäänud inimõiguste rakendamine Hiinas, kuna mõlemal osapoolel on selles osas eriarvamus.

Hiina kodanikele keelatakse fundamentaalseid õigusi: väljendusvabadust, poliitilisi õigusi ja ühingute moodustamist, milles tihti nähakse ohtu Hiina Kommunistlikule Parteile. EL-Hiina dialoog inimõiguste teemal on toimunud madala tasemega diplomaatide vahel. Euroopa Liidu sekkumist inimõiguste küsimuses vaadatakse Hiinas, kui sekkumist riigi siseasjadesse, samuti väidetakse, et sekkumine on läänelik kavalus Hiinat ärritada ning diplomaatilist kasu saada (Youdn, 2016, 4).

Hiina, nii nagu ka mitmed teised Aasia riigid, tunnistab, et kuigi inimõiguseid võiks pidada oma loomult universaalseteks, tuleb siiski arvestada teatud mõõndustega ka dünaamilises ja arenevas rahvusvahelises normide seadmise protsessis, pidades eelkõige meeles rahvuslikke ja regionaalseid eripärasid ja ajaloolist, kultuurilist ning usulist tausta (Zhao, 2015, 45).

Seega, enne kui Euroopa Liit avaldab, kuidas Hiina peaks oma riigis inimõiguste poliitikat tegema, tuleb arvestada eelnevalt mainitud teooriatega ning paigutada soovitusel ja nõuanded ka Hiinale vastuvõetavasse konteksti. Hiina jaoks on olulisel kohal riigi kultuuripärandi ja ajaloo edasikandmine. Rünates Hiina inimõigusi, tunneb Hiina, et Lääne riigid üritavad Hiinat muuta Lääne riikide sarnaseks. Seetõttu ei sobi Hiinale inimõiguste ründamine, kuna sellega tuntakse otsest ohtu ka Hiina identiteedi

säilimisele. Hiina identiteedi puhul on näha, kuidas koloniaalajastu pärandina püüab riik Läänele vastanduda.

Selles valguses on mõistetav, miks Hiina riik reageerib valuliselt igale üksikule poliitilisele seisukohale, mis nende inimõiguste olukorda kritiseerib. Näiteks 2007. aastal kutsus Eesti poliitik Silver Meikar üles Eesti sportlasi loobuma Pekingi olümpiamängudel osalemisest, kuna Hiinas rikutakse inimõigusi (Taras, 2007), mille peale visiidil käinud Hiina kultuuriminister Sun Jiazheng ärritus.

Ka inimõiguste käsitlemisel tahab Hiina jälgida oma vaateid, mitte anda võimu Lääne kultuuridele ja võtta omaks Lääne arusaama inimõigustest. Mõistes Hiina poliitilist identiteeti saab Euroopa Liit jätta dialoogi Hiinaga avatuks, ilma et osapooled tunneksid vajadust boikoteerida kaubandussuhteid või diplomaatilisi suhteid.

Eelnevat teoreetilist tausta silmas pidades püstitab käesolev uurimistöö küsimuse, kuidas üles ehitada konstruktiivset dialoogi Hiinaga inimõiguste alal.

Uurimistöö eesmärk on kirjeldada, milliseid meetmeid on Euroopa riigid kasutanud, et mõjutada Hiina lähenemist inimõigustele ja kas meetmed on olnud tõhusad või mitte arvestades inimõiguste rolli Hiina identiteedis. Saadud andmete põhjal tehakse järeldused, mida võiks Hiinaga dialoogi luues arvestada, ning antakse soovitusi Eesti Vabariigile, kuidas oleks võimalik konstruktiivset ja järjepidevat suhtlust Hiinaga hoida, tuginedes teiste riikide varasemale kogemusele.

Meetod

Eelnevalt sõnastatud uurimisküsimuse vastamiseks on töö autor uurinud erinevate EL riikide kogemusi. Uurimistöös käsitletakse kolme riiki: Suurbritannia, Taani ja Soome. Riikide valikul sai otsustavaks informatsiooni kättesaadavus ning selgelt väljendatud piiritletud seisukohad, mis käsitlevad inimõiguste rakendamist Hiinas.

Uurimistöös kasutatakse akadeemilisi artikleid ja kogumikke, ametlikke dokumente ning muid temaatilisi materjale. Resolutsioonid, artiklid ja pressiteated on saadud riiklikelt veebilehtedelt. Lisaks on leitud teadusartikleid, kasutades otsingut EBSCO.

Analüüsi osas kasutatakse esmaseid allikaid ehk Euroopa Liidu liikmesriikide valitsuste internetilehekülgedel üllitatud raporteid, dokumente ning teadusartikleid inimõiguste poliitika kohta Hiinas. Antud dokumendid annavad informatsiooni Euroopa Liidu riikide poliitika ja plaanide kohta, mis käsitlevad ka inimõiguste temaatikat. Raul Allikivi 2006. aastal koostatud dokument „Eesti välispoliitika Hiina suhtes: võimalused ja valikud.“ annab ülevaate EL-Hiina suhetest ning Eesti ja Hiina majanduslikust ja välispoliitilisest koostööst, mida on uuritud mõistmaks Eesti-Hiina suhteid.

Taani inimõiguste instituut on loonud inimõiguste edendamiseks programmi „*China Program*.“ Dokument annab ülevaate, mida on seni tehtud ja mida kavatakse veel teha inimõiguste olukorra edendamiseks Hiinas. Samuti on Taani inimõiguste poliitikat Hiinas käsitletud teoses „*China and Nordic Diplomacy*.“

Suurbritannia bilateraalseid suhteid inimõiguste teemal arutatakse Euroopa Liidu Diplomaatia Paberites, avaldatud 2008. aastal „*Inside Normative Power Europe: Actors and Processes in the European Promotion of Human Rights in China*.“

Soome-Hiina suhete kohta on kogutud informatsiooni teosest „*China and Nordic Diplomacy*“ (ilmunud 2018), aga ka Soome Vabariigi Välisministeeriumi veebilehelt.

Teiste riikide kogemusi on vaja, et analüüsi ja järelduste baasil saaks sõnastada soovitusi Hiina osas. Seetõttu kasutatakse uurimistöös kvalitatiivset sisuanalüüsi uurimismeetodit tekstide sisu ja/või kontekstiliste tähenduste uurimiseks. Keelt kui kommunikatsioonivahendit uuritakse intensiivselt, piirdumata ainult sõnade loendamisega (Kalmus et al, 2015). Kvalitatiivse sisuanalüüsi käigus püütakse saada ülevaade uuritavast tekstist kui tervikust, näha teksti ja/või autori mõtteavalduste

terviklikku mustrit või struktuuri. Kvalitatiivne sisuanalüüs võimaldab käsitleda teemasid, millest antakse ülevaade bakalaureusetöö analüüsisosas.

2. Analüüs

2.1 Suurbritannia

Mitmed Hiina territooriumi osad on varem kuulunud Suurbritannia võimu alla. Kuni 1997. aastani oli Hongkong Suurbritannia krooni (*crown*) võimu all ning suveräänsuse saavutamine tekitas kahe riigi vahel tõsise probleemi (Breslin, 2004, 409). Lähenedamine nii majanduse kui ka inimõiguste edendamisele oli keeruline, kuid sel ajal pööras Suurbritannia rohkem rõhku kaubanduse arendamisele Hiinaga ning eetilist laadi välispoliitilised küsimused jäeti tagaplaanile.

Suurbritannia ja Hiina suhete edendamiseks on loodud Suurbritannia - Hiina keskus (*The Great Britain-China Centre – GBCC*). Keskuse prioriteet on tugeva bilateraalse suhte loomine ning see on segu praktilistest, efektiivsetest projektidest, mille koosseisus on tipptasemel poliitika loomise dialoogid (*Great Britain-China Centre, 2018*). Eelkõige üritatakse luua suhteid Suurbritannia ja Hiina poliitikategelaste ja teadlaste vahel. Projektide keskmes on partnerite võrdne kohtlemine, töötamine ühiste eesmärkide nimel, et lõpptulemus oleks mõõdetav. Institutsiooni loomine on aidanud hoida pidevat dialoogi kahe riigi vahel ning mängib olulist rolli bilateraalsete suhete edendamisel.

Kuna Peking on hoidunud sekkumisest Hongkongi asjadesse, on see Suurbritannia ja Hiina vahel loonud teatava usalduse. 2000. aastal oli Suurbritannia üheks peamiseks eesmärgiks mõjutada positiivselt inimõiguste käsitlemist Hiinas ning pöörata tähelepanu õigusnormidele (*rule of law*) (Breslin, 2004, 413).

Kuigi Hiinas on seniajani probleemiks universaalsete inimõiguste rakendamine (Lääne mõistes), on Suurbritannia toetanud Hiinat projektides, mis on seotud piinamise ennetamise, surmanuhtluse, naiste õiguste ja kodanikuühiskonnaga (*Foreign & Commonwealth Office, 2017*). 2015. aasta vältel tõstatas Suurbritannia tippkohtumistel kõrgema juhtkonnaga pidevalt inimõiguste mittevastavuse küsimuse. Probleemidest räägiti ka ÜRO kohtumistel ning Suurbritannia välispoliitikas on inimõigustel kõrgeim prioriteet. Probleemi arutamine nii riigisiselt kui ka teistes institutsioonides näitab normatiivse võimu kasutamist Hiinaga suheldes. Suurbritannia valitsus on nentunud, et kõige suuremaks takistuseks oli Hiina vastumeelsus osaleda kohtumistel ja arutada tundlikke teemasid. Samuti keeldus Hiina inimõiguste monitooringust Tiibetis (*Foreign & Commonwealth Office, 2017*).

Enne Hiina presidendi Xi Jinping'iga kohtumist oli Suurbritannia peaminister Theresa May kindlal seisukohal, et tahab kohtumist ära kasutada „heal eesmärgil“ ning arutada ka inimõigusi (Mepham, 2018). Suurbritannia reageering aina kasvavale repressioonile Hiinas on jäänud pigem nõrgaks ja ebakindlaks, kuigi mõned briti ministrid on siiski kritiseerinud üksikuid juhtumeid. Mepham'i artiklis (2018) on välja toodud, et inimõiguste avalik kritiseerimine on kui megafon diplomaatia, kuid avalik tähelepanu ja fookuses olemine aitab inimõiguste kaitsmisele kaasa ning survestab kritiseeritavat riiki.

Kohtumise ajal ei puudutanud Theresa May inimõiguste probleeme, rõhutades, et Suurbritannia otsib Hiinaga pigem pragmaatilist koostööd (Ma, 2018). May otsustas tundlikku teemat mitte puudutada ning panustas majandusliku koostöö edendamisele Hiinaga. Seetõttu võib öelda, et Suurbritannia jaoks on tähtsamal kohal majanduse arendamine (eriti Brexiti eel) kui eetiliste tõekspidamiste kritiseerimine, kuigi inimõiguste olukord Hiinas on halvenev.

2010. aastast on Suurbritannia eksport Hiinasse kasvanud 60% ning Brexiti eel üritab May luua veelgi tugevamaid bilateraalseid suhteid, seetõttu on Suurbritannia delegatsioonid olnud ka hulgaliselt äri sektori juhte (Connor, 2018). Samuti loodab Suurbritannia pärast Euroopa Liidust lahkumist luua Hiinaga vabakaubanduslepingu.

Pärast kohtumist kiideti Hiina meedias May'd, et ta ei puudutanud Hiinale tundlikku teemat ning teenis sellega riigilt heakskiidu (Ma, 2018). Majanduslikult tegi May strateegilise otsuse pühenduda pigem kaubanduse arendamisele, eirates olulist eetilist probleemi. Kui Hiinat survestada igal kohtumisel inimõiguste probleemiga, tekib riigil tõrge edendada koostööd ka teistes valdkondades. Kuigi inimõigused on oluline teema, ei ole see Hiina puhul ainus valdkond, mida parandama peaks. Panustades Hiina majandussektori arendamisesse ning pöörates fookuse teiste sektorite arendamisse, avaldab see peagi Hiinale survet parandada ka inimõiguste seisukorda riigis.

2.2 Soome

Ka Soome jaoks on inimõigused välispoliitikas olulisel kohal (*Ministry for Foreign Affairs of Finland*, 2016). 22. aastat tagasi seati sisse inimõiguste poliitika (*policy*) üksus tollase välisministri Tarja Haloneni juhtimisel.

1997. aastal koostati Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (edaspidi ÜRO) poolt resolutsiooni eelnõu „*Situation of the Human Rights in China: draft resolution*“, mis kirjeldas olukorda Hiinas. Dokumendiga kutsuti Hiinat vaatlema inimõiguste olukorda riigis, vabastama poliitilisi vange ning esitati ka edasised meetmed pooliku õigussüsteemi parandamiseks. Samuti peeti oluliseks hoida ja säilitada Tiibeti ja teiste vähemuste kultuuri, etnilist, keelelist ja usulist eripära (*Commission on Human Rights, 1997*). Dokumendi põhisisuks oli inimõiguste olukord ja see esitas Hiinale nõudmisi, mida riik oleks pidanud täitma.

1997. aasta ÜRO resolutsiooni eelnõud toetas ka Soome riik, mis tekitas lahkarvamusi Euroopa Liidu ja Soome vahel. Resolutsiooni eelnõuga mõisteti hukka Pekingi käitumine inimõiguste küsimuses ning inimeste repressioonis. Soome paneb suurt rõhku naiste ja laste õiguste edendamisele ning antud resolutsioonis tõlgendati neid õigusi prioriteedina, mis ka Soome riigi jaoks on väga oluline (*Ministry for Foreign Affairs of Finland, 2016*). Sellise kindla fookuse leidmine on aidanud hoida pidevat dialoogi kahe riigi vahel. Ka teiste inimõiguste arendamine on Soomele oluline, kuid kindla fookuse leidmine koostöö eesmärgil loob aluse pikemaajaliseks suhtlemiseks.

2004. aastal külastas Hiina välisminister Li Zhaoxing Soomet (*Ministry for Foreign Affairs of Finland, 2004*). Kohtumisel rõhutati inimõiguste probleemidele lahenduse leidmise vajadust ning arengut. Ka Li rõhutas, et inimõigused on olulised ning Hiina püüab neid arendada. Samas oli välisminister pettunud, et Euroopa riigid toetasid ÜRO Inimõiguste kohtumisel resolutsiooni Hiina vastu, kuna see oli Ameerika Ühendriikide siseriiklik pingutus näidata end heas valgus tulevaste presidendivalimiste eel (*Ministry for Foreign Affairs of Finland, 2004*). Samuti kritiseeriti Külma sõja ajal vastu võetud relvaembargot ning Soome poolehoidu keelu tühistamisel. Hiina jaoks tähendaks relvaembargo tühistamine riigi legitiimsuse tunnustamist tugeva jõuna rahvusvahelisel areenil. Hiina ei oleks enam marginaliseeritud teiste riikidega võrreldes, kellele on kehtestatud relvaembargo ja Hiina taastaks teatava diplomaatilise legitiimsuse, mille riik 1989. aastal kaotas (*Nuclear Threat Initiative, 2004*). Soome on avaldanud hiljem muret, et relvaembargo tühistamine ei aita parandada Hiina inimõiguste olukorda.

Euroopa Liidus kehtib seniajani relvaembargo Hiinale, kuid Soome on järk-järgult kasvanud relvade eksporti Hiinasse (Daly, 2016). Näiteks müüs Soome 2008. aastal Hiinale ligi 720 000 padrunit, mis olid mõeldud tsiviilrelvade jaoks (YLE, 2010).

Soome jaoks on Hiina üks olulisemaid kaubanduspartnereid. Soome on Euroopa Liidus üks suurimaid investoreid – üle 400 Soome firma pakub tööd umbes 60 000 hiinlasele ning investeringute suuruseks on rohkem kui 11 miljardit eurot (Tähtinen, 2017). Soomele on ette heidetud ka seda, et riik soovib väga innukalt Hiinaga äri teha ja unustab Euroopa Liidu riigina edendada demokraatiat, propageerida õigusnorme (*rule of law*) ja inimõigusi (Kallio, 2018).

Hiina riik mõistab, et inimõiguste arendamine on Lääne poliitikas olulisel kohal, kuid selle teema pidev käsitlemine tekitab Hiinas vastupidise reageeringu. Hiina poliitikud on väitnud, et üritavad Hiina riigis olukorda paremaks muuta, kuid sellest ei pea pidevalt rääkima. Kuna Euroopa Liit ja selle riigid kasutavad normatiivvõimu, siis tunneb ka Soome vajadust puudutada inimõiguste käsitlemist Hiinas.

Nii Hiina kui ka Skandinaavia riigid, kaasa arvatud Soome, on poliitiliselt pühendunud eesmärgile saavutada soolist võrdõiguslikkust nii siseriiklikult kui ka rahvusvaheliselt (Yiping & Milwertz, 2017). Hiina koduvägivalla õigusakt jõustus 2016. aastal ning on nii riiklike kui mitteriiklike organisatsioonide vahelise 15-aastase koostöö tulemus. Skandinaavia ja Hiina vaheline dialoog loob eeldused tulemuslikuks koostööks, millest Hiinal on palju õppida. Inimõiguste ja soolise võrdõiguslikkuse probleemide arutamine annab hea aluse kultuuride ja universaalsete väärtuste vahetamiseks (Yiping & Milwertz, 2017).

2017. aastal külastas Hiina president Xi Jinping teel Ameerika Ühendriikidesse ka Soomet (Kallio, 2017). Kallio märgib, et presidendi külastamine on märgilise tähtsusega sündmus ning visiit võib olla tingitud Soome nii-öelda vahepealsest positsioonist (*half-way position*) Ameerika ja Aasia vahel. 1995. aastast saadik ei ole ükski Hiina juht Skandinaavia riike külastanud. Kallio spekulatsioonid ka selle üle, et kuna Soome riigil möödus 100 aastat iseseisvuse saavutamisest, toob visiit rahvusvaheliselt ka Hiinale positiivset tähelepanu. Soome ja Hiina diplomaatiliste suhete keskmes on ka bilateraalse koostöö lepingu valmimine, mis Taani ja Hiina vahel juba toimib. Mis puutub inimõigustesse, siis Soome ei ole olnud kõige häälekam kritiseeriv riik, keskendudes

hoopis õiguslikule (*judicial*) koostööle. Vastuseks hiljutistele ühiskonnaaktivistide arreteerimistele on Pekingis seitse saatkonda (sealhulgas ka Eesti) teinud ühisavalduse lõpetada advokaatide ahistamine, kuid selle avaldusega ei ole ühinenud Soome. Seetõttu tunneb Soome teiste Euroopa riikide survet rääkida inimõiguste probleemidest Hiinas, kuid ei sekku ja hoiab Hiina välispoliitika prioriteetide hinnangu osas alalhoidlikku positsiooni (Kallio, 2018).

1. veebruaril 2018 kohtusid Soome justiitsminister Antti Häkkänen ja Hiina justiitsminister Zhang Jun Pekingis ning arutlusel olid ka inimõigused. Soome eesmärgiks on õigusnormide (*rule of law*) arendamise toetamine ja inimõiguste edendamine kohtulikes hoiakutes (*Ministry of Justice Finland*, 2018). Kuna Soome on tunnetanud teiste riikide survet rääkida inimõigustest, sai riik kasutada võimalust näidata, et majandusliku koostöö juures on olulisel kohal ka eetilised probleemid.

2.3 Taani

Taani oli üks esimesi riike, kes peale Tiananmeni väljaku massimõrva 1989. aastal võttis vastu sanktsioone Hiina vastu ning algatas väärtustepõhise välispoliitika loomist (Forsby, 2018, 48).

1997. aasta ÜRO resolutsiooni eelnõu peamiseks toetajariigiks oli Taani. Enne resolutsioon hääletusele jõudmist hoiatas Hiina, et kui Taani toetab Genfis Pekingi resolutsiooni inimõiguste rikkumises, võivad kahe riigi bilateraalsed suhted saada kahjustatud (Lewis, 1997). ÜRO resolutsiooni ettepanek blokeeriti. Selle tulemusel teatas Hiina, et Taani on haavanud hiinlaste tundeid ning lükkab edasi bilateraalsed riigikülastused Kopenhaagenisse (Chu & Turner, 1997). Lisaks mainis tollane Hiina välisminister Shen Guofang, et „Taani sekkub Hiina siseriiklikesse asjadesse ja teeb haiget Hiina inimeste tunnetele“ (Chu & Turner, 1997). Aastaks peatusid kahe riigi kohtumised, kuid juba 1998. aastal kutsuti DIHR (*The Danish Institute for the Human Rights*) direktor Pekingisse kohtumisele. Selline kogemus on Taanile näidanud, et Hiina inimõiguste nii intensiivne kritiseerimine mõjutab negatiivselt kahe riigi omavahelisi suhteid.

DIHR on organisatsioon, mis teeb koostööd Hiinaga, arendamaks tsiviil- ja sotsiaalõigusi Hiinas. DIHR ja tema partnerid on kokku leppinud, et kui ei jõuta probleemides kompromissile ÜRO inimõiguste deklaratsiooni järgi, siis peab see vähemalt kooskõlas

olema Hiina siseriiklike seadustega, vältimaks Hiina võimude muret (Chen; Chen, 2015). DIHR teadvustab, et koostööl võib olla erinevaid variatsioone ning läbirääkimisi vajatakse juhul, kui kohtumisi tühistatakse või lükatakse edasi. DIHR'i jaoks on oluline, et suhtlemine toimuks aktiivselt, kompromissidele jõutakse ühiselt ning vastuvõetavad otsused on põhjendatud.

Esimene ametlik programm viidi läbi aastatel 1999-2001. „*Capacity building in relation to the protection of the rights of suspects and detainees in China*,“ mille eesmärgiks oli edendada inimõiguste kaitset vahi all olevatele isikutele. Programmiga uuriti põhjuseid, miks Hiina riik lubab piinata ja väärkohelda vahi all olevaid inimesi; tugevdada arusaama inimõiguste standarditest ning Hiina seadusandlusest õiguskaitse süsteemis, eriti politseijõudude kasutamisest teatud piirkondades; tehti ettevalmistusi õiguslaste ehitiste loomiseks ning inimõiguste keskuse loomiseks ülikooli territooriumil (Nilsson et al. 2016, 21).

Taani on alates 1999. aastast olnud aktiivselt seotud inimõiguste kaitsega Hiinas. Läbiviidud programmide peamiseks eesmärgiks on toetada ja austada tsiviil- ja sotsiaalõigusi Hiina ühiskonnas (Nilsson et al. 2016, 4). 2000. aastate alguses otsustas Taani eelistada majanduslikku koostööd Hiinaga ning jättis inimõiguste kaitsega tegelemise mõneti teisejärguliseks (Forsby, 2018, 48). Taani õigustas oma otsust sellega, et majanduslik seotus on kõige efektiivsem viis, kuidas tugevdada liberaalseid jõude Hiinas ning inimõiguste käsitlemine räägiks ülekaalukalt lääne riikide kasuks ning Hiina jääks vähemusse (Forsby, 2018, 47-48).

Viimane programm „*Human Rights in China – A DIHR Human Rights Partnership Programme*“ viidi läbi 2014-2016, seda rahastas Taani Välisministeerium. Programmi toetasid suurenenud juurdepääs kriminaalõigusele ja õiglase kohtupidamise tagamine; laiema üldsuse osalemine välistöötajate õiguste valdkonnas; keskkonnakaitse ja tõhustatud inimõiguste alane haridus koolilastele, üliõpilastele ja riigiteenistujatele. Projekti raames võeti eesmärgiks kaardistada administratiivset karistussüsteemi ning teha selle kohta uurimisi ja teadustöid, teha välitööd (*field study*), pidada rahvuslikke seminare ja ümarlauadiskussioone jne.

Hiina ja Taani vahelise kaubanduse kasum oli 2015. aastal 15,5 miljardit eurot ning Taani eksport Hiinasse on peaaegu kolmekordistunud, kuna ka Taani kohandub paremini Hiina

jätkusuutliku majanduse ja tarbijanõudluse kasvuga (*Ministry of Foreign Affairs of Denmark*, 2016). See näitab, et Taani ja Hiina vahel on tugev majanduslik seotus, kuid sellest hoolimata ei ole Taani unustanud inimõiguste propageerimist ning arendamist Hiinas. 2016. aasta märtsis pöördusid Euroopa riigid, Ameerika Ühendriigid, Austraalia ja Jaapan ühiselt ÜRO poole seoses inimõiguste olukorraga Hiinas. Avaldati muret inimõiguste halveneva olukorra üle Hiinas – eelkõige ühiskonnaaktivistide, kodanikkonna juhtide ja advokaatide arreteerimise ja kinnipidamise üle („*Joint Statement – Human Rights Situation in China*“, 2016). Avalduses kutsuti Hiina riiki järgima oma seadusi ja rahvusvahelisi lubadusi, et eelnimetatud aktivistid saaksid rahumeelselt arvamust avaldada või seaduslikult oma valitud alal töötada.

Kohe pärast ühisavalduse avalikustamist vastas Hiina diplomaat Fu Cong, et see on silmakirjalik (*The Guardian*, 2016). Kõige rohkem süüdistati Ameerika Ühendriike, kes on ka ise tuntud Guantanamo vangla kinnipeetavate väärkohtlemise osas, relvavägivallas jne. Hiina diplomaat soovitas hoiduda avaldamast subjektiivseid kommentaare, mis ei ole faktidega tõendatud, ja tunnistas, et Hiina rahvas on sellise väljaütlemiste peale haavunud. Selline olukord näitab, et Euroopa Liidu ja eraldi liikmesriikide poolt tehtavad resolutsioonid mõjuvad Hiinale negatiivselt ning Hiina distantseerib end rahvusvahelisest dialoogist.

Hiina kiire ja agressiivne vastus olukorrale näitab, et Hiina juhid hoolivad sellest, millise mulje nad riigina rahvusvaheliselt jätavad. Samas näitab see seda, kui oluline osa on inimõiguste teistmoodi mõistmine Hiina inimõiguste poliitilises identiteedis. Avaldus levis ka rahvusvahelises meedias ning on seadnud Hiina olukorda, et ta ei saa probleemi maha vaikida (Sands, 2016).

Hiina ja Taani vaheline koostöö on edukalt sujunud peamiselt tänu koostööle Hiina valitsuse kõige kõrgemal tasemel. Paljud riigid teevad Hiinaga koostööd, kuid Hiina jätab tihti inimõiguste küsimusega tegelemise madalamatele valitsusastmetele. Kõigi lõppotsuste jaoks on aga vaja keskvalitsuse nõusolekut (Chen & Chen, 2015). Seetõttu on Taani saavutanud olulise ühenduse Hiina keskvalitsusega suhtlemisel. Sellele on kaasa aidanud kindlasti inimõiguste institutsiooni olemasolu, mille ametnikud teevad koostööd, arendamaks inimõiguste olukorda Hiinas.

Chen ja Chen (2015) teoses arutatakse Taani Hiina programmi (*China Program*) efektiivsuse ja mõjuvuse üle. 2002. aastal seati kolm eesmärki: volitus, millega on surmanuhtlus lubatud, saata tagasi otsustamisele ülemkohtusse; vähendada kuritegusid, mille maksimaalne karistus on surmanuhtlus; ning surmanuhtlus kaotada. Teatud määral on esimesed kaks eesmärki juba saavutatud 2006. aastal vastu võetud reformidega ning 2011. aasta veebruaris üle vaadatud kriminaalseadusega. 2013. aastal mainis Hiina delegatsiooni liige, et surmanuhtluse kaotamine on ilmselt pöördumatu Hiina ajaloo trend ehk siis see on osa Hiina identiteedist. Chen ja Chen (2015) leidsid, et Taani DIHR ja Hiina Programm on ilmselt kaasa aidanud tulemuste saavutamisele, kuid ei ole peamine põhjus, miks kahe riigi bilateraalsed suhted on aina tugevamaks muutunud. Taani omalt poolt on rahvusvaheliselt aktiivne inimõiguste propageerija ning seetõttu panustab Taani valitsus projektidesse nii rahaliselt kui ka dialoogiga.

2017. aastal tegid 11 riiki ühisavalduse Hiinale lõpetada ühiskonnaaktivistide piinamine ning nad vabastada. Antud ühisavaldusest jäid kõrvale nii Taani kui ka Soome, kuid Suurbritannia kirjutas sellele alla (Lu, 2017). Ilmselt hoiavad Taani ja Soome inimõiguste teemal hetkel madalamat profiili, kuna mõlema riigi huvi on majandusliku koostöö arendamine Hiinaga ning inimõigustele pööratakse sellevõrra vähem rõhku.

Taani ministrid ei kritiseeri enam avalikult inimõiguste olukorda Hiinas. Selle asemel tõstatatakse teemad kohtumistel konfidentsiaalses keskkonnas, kus mõlema osapoole vaated on teada (Forsby, 2018, 49).

Taani puhul on oluline, et riik on valmis suhtlema Hiinaga otse, bilateraalselt inimõiguste teemal. Samuti on DIHR'i olemasolu aidanud Taani valitsusel läbi viia projekte Hiinas. Enne 1990. aastat ei olnud paljud NGOd (*non-governmental organization*) nõus Hiinas inimõigustega tegelema, kuna see on liiga tundlik teema (Chen & Chen, 2015). Kokkuvõtteks olid kõige olulisemad faktorid: Hiina poolne aktsepteeritus, nii siseriiklik kui ka rahvusvaheline surve inimõigustele, positiivne ja küps keskkond doonorriigis. Samuti on kaasa aidanud DIHRi olemasolu.

3. Soovitused Eesti Vabariigile

Eelnevas peatükis analüüsitud Suurbritannia, Soome ja Taani kogemusel näeme, et kõigi kolme riigi puhul on välja kujunenud kindlad trendid, millele riigid suhtlusel Hiinaga pühenduvad ja mis on aidanud nimetatud riikidel arendada inimõiguste alast dialoogi, halvendamata nende majanduslikke suhteid Hiinaga.

Tuleb silmas pidada, et Hiina puhul ei toimi avalik seisukohtade võtmine. Kogemus on näidanud, et kui rahvusvaheliste suhete organisatsioonides (Euroopa Liit, ÜRO) hakatakse looma resolutsioone ja koostatakse avalikke dokumente, mis kritiseerivad Hiina inimõiguste seisukorda, taandab Hiina end suhtlusest resolutsiooni algatanud ja seda toetavate riikidega. Samuti ei edenda Hiina eriti suhtlust nende riikidega inimõiguste alal, kellel puudub kindel üksus antud teemaga tegelemiseks. Suhtlus taandub madalamatele valitsustasemetele ning Hiina keskvalitsus ei pruugi tehtud projekte ja lepinguid allkirjastada.

Analüüsitud riikides on loodud eraldi inimõigustega tegelev instituut, mis suhtleb Hiinaga inimõiguste teemal. Et kahe riigi vahelised bilateraalsed suhted saaksid tõrgeteta toimida, oleks ka Eestil vaja eraldiseisvat allüksust, mis Hiinaga inimõiguste dialoogi arendaks. Siinkohal tunnustab töö autor Eesti Inimõiguste Instituuti ning selles tehtavat tööd, kuid Hiinaga seotud projektid on peamiselt haridusalased. Selleks, et suhtlus toimuks järjekindlalt, on vaja kindlat töörühma, kes konkreetselt selle valdkonnaga tegeleks. Eesti võiks õppida ka Soomelt Taanilt ja Suurbritannialt ning nendega koostööd teha inimõiguse alastel teemadel.

Uuritud riikide puhul on tulemusi näidanud inimõiguste projektide läbiviimine koostöös Hiinaga. Kui tahame saavutada tundlikel teemadel järjepidevat suhtlust Hiinaga, peame leidma võimaluse luua kontakt kõige kõrgemate ametnikega. Kui Eestil oleks inimõigustega tegelev institutsioon (või töörühm Eesti Inimõiguste Instituudi all), siis annaks see Hiinale probleemi tõsidusest märku ning debatid saaksid toimuda mõlema riigi tippametnike vahel.

Praeguseni on Eesti poliitikud avaldanud isiklike seisukohti, mis puudutavad Hiina inimõigusi, kuid need seisukohad ei ole ühtsed. Kui Eestil oleks organisatsioon või töögrupp, mis tegeleks inimõiguste poliitika väljatöötamisega, siis mõistaksid ka Hiina

poliitikud, et Eestile on oluline arendada Eesti-Hiina bilateraalseid suhteid, mitte suhelda vaid läbi Euroopa Liidu institutsioonide.

Samuti võiks Eesti võtta kindla fookuse mõnele konkreetsemale inimõigusi puudutavale teemale, näiteks internetivabadus või haridus. Haridusvaldkonnas on juba tehtud Hiinaga koostööd, kuid need on vaid üksikud eraldiseisavad projektid. Näiteks on Soome võtnud kindla fookuse arendada naiste ja laste õigusi, kuna Soome poliitikas on see teema olulisel kohal. Kui Eesti käsitleks mõnd inimõiguste küsimust, milles oleme end juba tõestanud, näiteks internetivabadus, saaks riik teha Hiinaga koostööd kontsentreeritult konkreetsetel teemal, mis hoiaks seda paremini fookuses. Samuti võiks Eesti riik näiteks koostööd teha naaberriik Soomega ning osaleda inimõigusi puudutavates projektides mõne muu küsimuse lahendamiseks.

Alles 2017. aastal uuendasid Eesti ja Hiina hariduskoostöö lepet, mille sisuks on üliõpilasvahetus ja stipendiumide pakkumine, vastastikune keele, kultuuri ja ajaloo õpetamine ning noortevahetus (Eesti Haridus- ja Teadusministeerium, 2017). Haridusalast koostööd on Eesti ja Hiina arendanud juba 1993. aastast, mil kahe riigi vahel sõlmiti kultuuri-, haridus- ja teadusalase koostöö leping. Haridusalane koostöö on oluline, kuna järjest avaramad võimalused hiinlastel reisida ja õppida Eestis ning eestlastel Hiinas tugevdavad kahe riigi vahelist sidet ning loovad vastastikust usaldust, mis lihtsustab arutlemist ka tundlikematel teemadel.

Kui Eesti riik valib selge fookuse ja tegeleb kindlalt määratletud teemadega, mis parandavad inimõiguste olukorda Hiinas, aitaks see maandada riski, mis tuleneb üksikute poliitikute väljaütlemistest, mis ei esinda riigi mõtteviisi. Hetkel aga võivad need sõnavõttud näida riigi ametliku poliitikana, kuna kindlat formaati nende teemade käsitlemiseks ei ole paika pandud.

Taani on hea näide, kuidas hoida suhtlust Hiinaga heal tasemel. Taani suhtub Hiinasse kui võrdsesse partnerisse. Taani ja Hiina on sõlminud kokkuleppe, et projektid võiksid olla kooskõlas ka ÜRO inimõiguste deklaratsiooniga, kuid kui seda ei saavutata, siis vähemalt peavad projektid jälgima Hiina enda inimõiguste seadusi. Seetõttu võiks ka Eesti tulenevalt kultuurirelativismi teooriast vähemalt aktsepteerida Hiina inimõiguste poliitikas nende enda loodud seadusi ning mitte rangelt nõuda ÜRO Inimõiguste Deklaratsiooni täitmist. Lääs ei saa eeldada Hiinalt läänelikku käitumist.

Nii Suurbritannia kui ka Soome on otsustanud, et nad ei sekku Hiina sisepoliitikasse, vaid hoiavad teatavat distantsi. Hiinale ei sobi ranged ettekirjutised, kuid aktsepteeritakse soovitusi, mille puhul osatakse arvestada Hiina kultuuri ja identiteedi eripäradega. Hiina poliitikud on nii mitmelgi korral teinud avaldusi, kuidas Lääne riikide sekkumine solvab nende poliitilist ja kultuurilist identiteeti. Ka Suurbritannia valitsus on nentunud, et kõige raskemaks takistuseks oli Hiina vastumeelsus osaleda kohtumistel ja arutada tundlikke teemasid. Ühtegi riiki ei saa sundida vastu võtma seadusi, millesse nad ise ei usu või millega nende kultuuritaust kokku ei sobi. Eesti on senimaani avaldanud oma seisukohti Euroopa Liidu institutsioonide kaudu, olles võtnud eesmärgiks toetada EL-i seisukohti. Iseseisva riikliku poliitika arendamine ei tähenda mittenõustumist EL seisukohtadega ega toetusest loobumist.

Suurbritannia, Soome ja Taani on erineva poliitilise ja majandusliku jõuga riigid, kes suuruselt olenemata näitavad, et kindla fookuse seadmine ja institutsiooni loomine, kohalike olude ja identiteediga arvestamine aitab kaasa kahepoolsete suhete arendamisele. Seega, olenemata Eesti poliitilisest ja majanduslikust jõust rahvusvahelistes suhetes, on ka meil võimalik luua Hiinaga konstruktiivne dialoog inimõiguste teemal.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli uurida, kuidas on võimalik luua konstruktiivset dialoogi Hiinaga inimõigustes. Antud töö keskendus Suurbritannia, Soome ja Taani varasemale kogemusele inimõiguste teemal dialoogi pidamisele Hiinaga. Hiina Rahvavabariigis põhinevad inimõigused kultuurirelativismile, kuid Euroopa Liidu riikides universaalsetele inimõigustele, mis on fikseeritud universaalses inimõiguste deklaratsioonis. Erinevusest tekivad kahe osapoolle vahel lahkarvamusi, millega tegeledes tuleb arvesse võtta Hiina inimõiguste identiteeti.

Uurimise tulemused näitasid, et Hiinaga on võimalik järjepidevat dialoogi inimõiguste teemal arendada. Konstruktiivse suhtluse edendamiseks tuleks Eesti Vabariigil luua konkreetne allüksus (ilmselt Eesti Inimõiguste Instituudi juurde), mis tegeleks inimõiguste probleemiga konstantselt ja määratletud piirides. Poliitikute eraviisilised väljaütlemised võivad ajas muutuda ja need ei väljenda ka riigi ametlikku seisukohta, mis tekitab ebamäärasust inimõiguste dialoogi pidamisel Hiinaga ja võivad Hiinaga majandussuhteid rikkuda.

Teiste riikide näitel on dialoogi jätkumisele kaasa aidanud ühe kindla fookuse valimine. Eestil on praeguseks välja kujunenud tugev haridusalane koostöö Hiinaga, mis on võimalikuks baasiks inimõiguste dialoogi edasi arendamisel. Samuti võiks anda selleks positiivse sisendi koostöö naaberriikidega, näiteks Soomega.

Ei Suurbritannia, Soome ega ka Taani puhul ei ole inimõiguste dialoogi arendamisel mänginud olulist rolli riikide majanduslik positsioon. Antud soovitusi arvesse võttes usub töö autor, et ka Eestil on konstruktiivne ja järjepidev dialoog Hiinaga võimalik, olenemata Eesti majanduslikust seisukorrast.

Kasutatud kirjandus

Breslin, Shaun. 2004. „Beyond Diplomacy? UK Relations with China Since 1997“, *Political Studies Association*, vol. 6, 409-425.

Chen, Titus., Chen, Dingding, eds. 2015. “International Engagement in China’s human Rights“, *China Policy Series*
https://books.google.ee/books?id=RQ4XCgAAQBAJ&dq=denmark+china+human+rights&hl=et&source=gbs_navlinks_s (külastatud 30. märts 2018).

Chin-Dahler, Patrick. 2010. „Universal Human Rights, Cultural Relativism and the Asian Values Debate“, *East Asia Forum* <http://www.eastasiaforum.org/2010/10/09/universal-human-rights-cultural-relativism-and-the-asian-values-debate/> (külastatud 9. mai, 2017).

Chu, Henry & Turner, Craig. 1997. „China Blocks Rights Measure, Punishes Denmark for Effort“, *Los Angeles Times*, http://articles.latimes.com/1997-04-16/news/mn-49192_1_human-rights (külastatud 25. märts 2018).

Connor, Neil. 2018. „Why Britain is cosyng up to China: Beef, plastic and free-trade“ *The Telegraph*, <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/01/30/britain-cosying-china-beef-plastic-free-trade/> (külastatud 13. aprill 2018).

Crisp, Richard J., Turner, Rhiannon N. 2015. *Essential Social Psychology*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: SAGE.

Daly, John C.K., „Finland’s Rising Arms exports Raise Controversy in Parliament“ *The Jamestown Foundation*. <https://jamestown.org/program/finlands-rising-arms-exports-raise-controversy-parliament/> (külastatud 3. aprill 2018).

Dittmer, Lowell & Kim, Samuel S.. 1993. “In search of a Theory of National Identity.“ In *China’s Quest for National Identity*, eds. Dittmer, Lowell & Kim, Samuel S. Ithaca & London: Cornell University Press. 1-31.

Forsby, Andreas Boje. 2018. „Denmark’s relationship with China.“ In *China and Nordic Diplomacy*, eds Sverdrup-Thygeson, Bjornar., Lindgren, Wrenn Yennie & Lanteigne, Marc. London & New York: Routledge.

Kallio, Jyrki. 2017. „XI Jinping makes a stop-over in Finland on his way to the USA: Finland and China launch „a new type of partnership““, *Finnish Institute of International Affairs*. <https://www.fiia.fi/en/publication/xi-jinping-makes-a-stop-over-in-finland-on-his-way-to-the-usa?read> (külastatud 7, aprill 2018).

Kallio, Jyrki. 2018. „Finland and China: pragmatism prevails.“ In *China and Nordic Diplomacy*, eds. Sverdrup-Thygeson, Bjornar., Lindgren, Wrenn Yennie & Lanteigne, Marc. London & New York: Routledge.

Kalmus, Veronika, Anu Masso ja Merle Linno. 2015. Kvalitatiivne sisuanalüüs, *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*, <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalüüs> (külastatud 22, veebruar 2018).

Klein, Richard. 2011. „An analysis of China’s Human Rights Policies in Tibet: China’s compliance with the Mandates of International Law Regarding Civil and Political Rights“, *ILSA Journal of International & Comparative Law*, Vol. 18, No. 1, 115-165.

Lau, Mimi. 2017. „How China buys the silence of the world’s human rights critics“, *South China Morning Post*, <http://www.scmp.com/news/china/policies-politics/article/2101795/how-china-buys-silence-worlds-human-rights-critics> (külastatud 10, mai 2018).

Lewis, Paul. 1997. „China Warns Denmark On Resolution“, *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/1997/04/08/world/china-warns-denmark-on-resolution.html> (külastatud 25, märts 2018).

Lu, Joanne. 2017. „U.S absent as 11 countries rebuke China for torture of Human Rights lawyers“ *Humanosphere*, <http://www.humanosphere.org/human-rights/2017/03/u-s-silent-11-countries-blast-china-torture-human-rights-lawyers/> (külastatud 30, märts 2018).

Ma, Alexandra (2018) „China state media praises ‘pragmatic’ Theresa May for not mentioning their atrocious human rights while visiting them“ *Business Insider*. <http://www.businessinsider.com/china-global-times-praises-theresa-may-for-not-mentioning-human-rights-on-trip-2018-2> (külastatud 4, aprill 2018).

Manners, Ian. 2002. „Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?“ *JCMS*, vol. 40, no. 2, 235-258.

Mephram, David (2018) „UK’s May Needs to Get Tough with China on Right“ *Human Rights Watch*. <https://www.hrw.org/news/2018/01/30/uks-may-needs-get-tough-china-rights> (külastatud 10, aprill 2018).

Ng-Quinn, Michael. 1993. „National Identity in Premodern China: Formation and Role Enactment.“ In *China’s Quest for National Identity*, eds. Dittmer, Lowell & Kim, Samuel S. Ithaca & London: Cornell University Press, 32-61.

Nilsson. Christina, Tiziana Tota, Tara Nordquist, Bjarne Andreassen. 2016. China Program. *Danish Institute for Human Rights*, Taani.

Rife, Roseann (2017) „Why China must scrap new laws that tighten the authorities’ grip on religious practise“ *Amnesty International*, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/08/china-must-scrap-new-laws-tighten-authorities-grip-on-religious-practice/> (külastatud 14, aprill 2018).

Sands, Gary. 2016. „China Attempts to Save Face at UN Human Rights Council“ *Foreign Policy Association* <https://foreignpolicyblogs.com/2016/03/18/china-attempts-save-face-u-n-human-rights-council/> (külastatud 27, märts 2018).

Scalapino, Robert A. 1993. „China’s Multiple Identities in East Asia: China as a Regional Force.“ In *China’s Quest for National Identity*, eds. Dittmer, Lowell & Kim, Samuel S. Ithaca & London: Cornell University Press, 215 – 236.

Taras, Madis. 2007. „Hiina ministrit ärritasid Silver Meikari seisukohad“, *Eesti Päevaleht*, <http://epl.delfi.ee/news/online/hiina-ministrit-arritasid-silver-meikari-seisukohad?id=51107156> (külastatud 12. mai, 2018).

„The Declaration of Human Rights“, United Nations. <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/index.html> (külastatud 9. mai, 2017).

Tähtinen, Miia. 2017. „China is Finland’s Most Important Trading Partner“, *Finnish Business Council Shanghai*, <https://fbcs.fi/news/china-finlands-most-important-trading-partner> (külastatud 10, mai 2018).

Yiping, Cai., Milwertz, Cecilia. 2017. „Gendered Globalization: Sino-Nordic Policy Solutions“ *Institute for Security & Development Policy*, <http://isd.eu/publication/gendered-globalization-china-nordic-policy/> (kylastatud 7, aprill 2018).

Youdn, Chime. 2016. „The European Union, China and Human Rights Perspective: Its impact on Tibet Issue,“ *The Rights*, vol. 1-II, No. 2, 1-9.

Zhao, Jun. 2015. „China and the Uneasy Case for Universal Human Rights“, *Human Rights Quarterly*, vol. 37, 29-52.

2004. „Human rights issues discussed during Chinese Foreign Minister’s visit to Finland“, *Ministry for Foreign Affairs of Finland*, <http://forin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=61492&contentlan=2&culture=en-US> (kylastatud 30, märts 2018).

2004. „The European Union and the Arms Ban on China“, *Nuclear Threat Initiative*, <http://www.nti.org/analysis/articles/european-union-and-arms-ban-china/> (kylastatud 5, aprill 2018).

2010. „Finland Exports Arms to Conflict Hot Spots“, *YLE* https://yle.fi/uutiset/osasto/news/finland_exports_arms_to_conflict_hot_spots/5660456 (kylastatud 12.mai, 2018).

2016. „Human rights are an essential element of Finland’s foreign policy“, *Ministry for Foreign Affairs of Finland*, <http://forin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=355405&contentlan=2&culture=en> (kylastatud 5, aprill 2018).

2016. „Trade between Denmark and China hits a historical high in 2015“, *Ministry of Foreign Affairs of Denmark*, <http://kina.um.dk/en/about-us/news/newsdisplaypage/?newsid=d8c05a5f-5493-4d67-bd1c-acc7baf838d8> (kylastatud 25, märts 2018).

2016. „China accuses US of rape and murder after criticism of human rights record“, *The Guardian* <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/10/china-attacks-us-hypocrisy-un-human-rights-council> (kylastatud 27, märts 2018).

2016. „Item 2: Joint Statement – Human Rights Situation in China 2016“, *Mission of the United States to the United Nations and Other International Organizations in Geneva*, <https://geneva.usmission.gov/2016/03/10/item-2-joint-statement-human-rights-situation-in-china/> (külastatud 25, märts 2018).
2017. „Eesti ja Hiina uuendasid hariduskoostöö lepet“, *Eesti Haridus-ja Teadusministeerium*, <https://www.hm.ee/et/uudised/eesti-ja-hiina-uuendasid-hariduskoostoo-lepet> (külastatud 10, mai 2018).
2017. „China – Human Rights Priority Country“, *Foreign & Commonwealth Office*, <https://www.gov.uk/government/publications/china-human-rights-priority-country/china-human-rights-priority-country> (külastatud 8, aprill 2018).
2018. „Developing UK-China relations“ *Great Britain-China Centre* <http://www.gbcc.org.uk/what-we-do> (külastatud 10, aprill 2018).
2018. „Minister of Justice Antti Häkkinen met China’s Minister of Justice – brought up human rights and status of lawyers“, *Ministry of Justice*, http://oikeusministerio.fi/en/article/-/asset_publisher/oikeusministeri-antti-hakkanen-tapasi-kiinan-oikeusministerin-nosti-esiin-ihmisoikeudet-ja-asianajajien-aseaman (külastatud 3, aprill 2018).

Summary

The main research question of this thesis was to explore how it is possible to create a constructive dialogue with China in the matter of human rights. The emphasis was on Great Britain, Finland and Denmark and their previous experience with communicating with China. While the human rights are centered around cultural relativism in the People's Republic of China, however, in the European Union they are based on the universal principles. For this reason, disagreements are risen between two counterparties which have to be dealt with having the knowledge of the Chinese identity of human rights.

The research showed that it is possible to develop a consistent dialogue with China on the matter of human rights. To create a constructive dialogue, the Estonian government needs to create a division, which would deal with the human rights constantly and within the defined limits of the subject. The sayings of single politicians can change overtime and do not express the countries official position on the matter. This can lead to uncertainty between countries and eventually ruin economic relations.

On the basis of other countries, choosing a focus subject has helped to develop a constant dialogue. Right now, Estonia has a strong educational cooperation with China, which could be one of the subjects Estonia should concentrate on further. Estonia could also work along side of Finland on the matter of developing human rights in China.

The economic stance has not taken effect on neither on Great Britain, Finland or Denmark. Given the suggestions in this paper, the author believes that Estonia could have a constant and constructive dialogue with China regardless of the economic status.

Mina

(*autori nimi*)

(isikukood:

_____)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

_____,

(*lõputöö pealkiri*)

mille

juhendaja

on

(*juhendaja nimi*)

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus/Tallinnas/Narvas/Pärnus/Viljandis, _____ (*kuupäev*)

(*allkiri*)